

Інформаційна довідка
щодо законопроекту «Про внесення змін до Закону України
«Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове
державне соціальне страхування» щодо особливостей
сплати єдиного внеску та військового збору»
*(реєстр. № 13075 від 11.03.2025)**

***Анотація.** В інформаційній довідці представлено результати аналізу пропозицій, передбачених законопроектом «Про внесення змін до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо особливостей сплати єдиного внеску та військового збору» (реєстр. № 13075 від 11.03.2025). Окрему увагу приділено проблемі дотримання принципів солідарності та справедливості під час реформування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування.*

***Ключові слова:** загальнообов'язкове державне соціальне страхування, зайнятість, єдиний соціальний внесок, військовий збір, страхувальники, застраховані особи.*

Вступ.

Через низку причин, у тому числі обумовлених правовим режимом воєнного стану, в Україні відсутня національна стратегія розвитку загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також доктрина, яка б науково обґрунтовувала напрями удосконалення відповідного законодавства. Потреба у стратегії та доктрині є актуальною для забезпечення логічного зв'язку між процесом оновлення організаційно-правових засад системи соціального страхування і реформами оплати праці, заходами оптимізації податкової системи, станом ринку праці, тенденціями демографічної ситуації, прогнозами економічного розвитку.

Оновлення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування має забезпечувати послідовність реалізації соціальної політики, а також дотримання принципів солідарності та справедливості.

Основна частина.

Методи і способи удосконалення законодавства України з питань загальнообов'язкового державного соціального страхування варіюються від точкових до кардинальних змін, що, серед іншого, впливає на основні принципи функціонування системи соціального страхування. При всій своїй удаваній простоті й легкості сприйняття, поняття принципів справедливості та солідарності є складними як для розуміння, так і для їх втілення в нормах законодавства. Щодо принципу справедливості в соціальній сфері, то у правовій доктрині він характеризується нечіткістю, неоднозначністю, невизначеністю і належить до найскладніших правових питань, про що свідчить аналіз правових позицій Верховного Суду та рішень Конституційного Суду України у справах про гарантії соціальних прав.

Із метою забезпечення принципів солідарності та справедливості у сфері соціального захисту розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове

державне соціальне страхування» щодо особливостей сплати єдиного внеску та військового збору» (реєстр. № 13075 від 11.03.2025).

Законопроектом пропонується: передбачити можливість, окрім встановленої Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі – Закон) максимальної величини бази нарахування єдиного внеску (далі – ЄСВ), застосовувати інші способи визначення розміру цієї величини у Законі про Державний бюджет України на відповідний рік – у більшому розмірі або взагалі її не застосовувати; визначити порядок сплати ЄСВ для платників єдиного податку відповідної групи, які сплачують ЄСВ за себе та найманих працівників у строки, встановлені Податковим кодексом України для сплати єдиного податку; врегулювати виконання Пенсійним фондом України функцій податкового агента при нарахуванні та стягненні військового збору з сум перевищення граничної пенсійної виплати (довічного грошового утримання) у випадках, визначених законом.

Передусім варто відзначити аргументованість, із погляду принципу справедливості, доводів щодо необхідності прийняття законопроекту та обґрунтованості змісту пропонованих новацій, які наведені в супровідних документах. Слід погодитися, що для досягнення мети законопроекту, його ухвалення має відбутися одночасно з прийняттям законопроекту «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» щодо особливостей сплати військового збору та єдиного внеску» (реєстр. № 13076 від 11.03.2025).

Розглянувши законопроект, вважаємо за доцільне висловити таке.

Пропоновані до пункту 4 частини першої статті 1 Закону зміни порядку встановлення величини бази для нарахування ЄСВ заслуговують на підтримку, особливо в аспекті запланованої урядом реформи пенсійної системи (запровадження балів) і відповідності принципам справедливості та солідарності. Водночас, із метою дотримання правової визначеності норми, можливість альтернативного порядку встановлення максимальної величини бази для нарахування ЄСВ або незастосування цієї величини взагалі (згідно із Законом про Державний бюджет України на відповідний рік) має передбачати підставу, а сама норма має бути сформульована таким чином, щоб розуміти «алгоритм» застосування державою такого механізму. Це є принциповим, оскільки наслідком обох варіантів альтернативного порядку встановлення такої величини є її більший розмір. У зв'язку з цим, положення законопроекту доцільно доповнити «підставами» для застосування альтернативного порядку встановлення максимальної величини бази для нарахування ЄСВ, зокрема «відповідно до актуарних розрахунків» або «у зв'язку зі зростанням медіанної заробітної плати», «рівня інфляції» тощо.

Не заперечуючи ідею, положення законопроекту, якими вносяться зміни до пункту 3 частини першої статті 12¹ Закону, не можуть бути підтримані. Визнання за Пенсійним фондом функцій податкового агента при нарахуванні та стягненні військового збору не відноситься до сфери дії цього Закону як з погляду способу врегулювання повноважень (базовим щодо функцій є Закон

України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»), так і стосовно предмета цих повноважень – нарахування та стягнення військового збору, оскільки основним нормативно-правовим актом, що визначає порядок сплати військового збору, є Податковий кодекс України.

Висновки.

Система загальнообов'язкового державного соціального страхування потребує подальшого реформування з метою адаптації до сучасних умов і забезпечення можливостей для надання достатнього рівня соціального захисту.

Урахування зазначених зауважень дозволить уникнути таких ризиків прийняття законопроекту:

- правової невизначеності (щодо підстав для застосування альтернативного порядку визначення величини бази для нарахування ЄСВ);

- неузгодженості положень законопроекту з чинними законодавчими актами (щодо повноважень Пенсійного фонду України та порядку сплати військового збору).

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*